Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Primeri dobrih praks v projektu Academy of Modern Senior - Critical Thinking for seniors (CriThink)

Številka projekta 2019-1-CZ01-KA204-061149

Trajanje: oktober 2019 – marec 2022 (30 mesecev)

CriThink

Izvedba tega projekta je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije (komunikacije) je izključno odgovornost avtorja in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

Partnerstvo

Ta projekt se je začel leta 2019 kot strateško partnerstvo 5 organizacij, ki predstavljajo različne regije Evrope:

Prave ted! o.p.s. (Češka, koordinatorka projekta) je neprofitna organizacija s sedežem v Pragi, ustanovljena leta 2012. Organizacija je posvečena tako imenovanim »aktivnim starejšim«, tistim, ki živijo v svojih domovih in ne potrebujejo ničesar ne potrebujejo. Toda »navidez nič« je zelo pomembno glede na dejstvo, da se naše prebivalstvo stara, doživlja vse večjo starost, vendar pogosto nima izpolnitve, smisla ali namena. Prave ted! o.p.s. organizirajo izobraževalne, telesne in družabne dejavnosti zanje. Največje izobraževalne dejavnosti je projekt je Academy of Modern Senior (Akademija modernih starejših) (AMOS), ki odraža trenutne potrebe starejših in pa zagotavlja telesne dejavnosti, kot so nordijska hoja, Molkky, plavanje in še marsikaj.Ena od temeljnih dejavnosti je trening spomina in njegova kombinacija s telesnimi aktivnostmi.

Spletna stran: https://pravetedops.cz/

Ljudska univerza Rogaška Slatina (Slovenija) je na območju Obsotelja in Kozjanskega prisotna od leta 1959 z izobraževalnimi programi in drugimi dejavnostmi. Vsa ta leta uresničujejo idejo, da bi vseživljenjsko učenje postalo dostopno ljudem različnih generacij. Programe izvajajo marsikje zunaj sedeža naše organizacije. Z uspešnim prijavljanjem na razpise pridobivajoo nacionalna in evropska sredstva in tako državljanom omogočajo brezplačno izobraževanje. Ljudska univerza Rogaška Slatina je tudi jezikovni center, v sklopu katerega nudi slovenščino za tujce, ter Medgeneracijski center za vse državljane. Povezujejo se s partnerji v lokalnem okolju in širše, odprti so za nove ideje in sodelovanja. Državljanom ne nudijo le možnosti vključitve v izobraževalne programe, temveč tudi brezplačno informiranje in svetovanje, organizirano samostojno učenje in pomoč pri učenju.

Spletna stran: www.lu-rogaska.si

Fundacja Pro Scientia Publica (Poljska) od leta 2010 deluje na področju izobraževanja odraslih in spodbuja več pobud s poudarkom na starejših občanih in njihovi socialni vključenosti. Naše osebje ima izkušnje s poučevanjem odraslih in starejših, izvajamo pa delavnice in seminarje o: tehnikah in metodah poučevanja študentov višjih letnikov, izobraževanju, razvoju ključnih kompetenc starejših, IKT in vključevanju starejših v družbena omrežja, varnosti na internetu starejših, kritično mišljenje. Fundacija Pro Scientia Publica ima tudi zelo bogate izkušnje na področju raziskav izobraževanja odraslih. Koordinirali, vodili ali podprli smo številne mednarodne programe v zvezi z učnimi načrti za izobraževanje odraslih, opredelitvijo ključnih kompetenc, pripravo delavnic, predavanj in seminarjev.

Spletna stran: https://proscientiapublica.pl

Institut für Interdisziplinäre Bildung

Institut für Interdisziplinäre Bildung (IIB, Avstrija) vidi sebe kot skupek idej in razvijalcev konceptov v izobraževanju in usposabljanju z namenom povečati priložnosti v izobraževanju in na trgu dela. Poslovna področja segajo od razvoja digitalnih šol do mednarodnih projektov politike izobraževanja in trga dela ter posameznih raziskovalnih dejavnosti.

Spletna stran: www.i-i-b.eu

UNIVERSIDADE LUSÓFONA

COFAC (COOPERATIVA DE FORMACAO E ANIMACAO CULTURAL CRL, Portugalska) je neprofitna zadruga, odgovorna za upravljanje Univerze Lusófona, največje zasebne univerze na Portugalskem. Ime univerze izhaja iz izraza "Lusofonija", ki označuje skupni kulturni in jezikovni prostor, razmejen z uporabo portugalskega jezika. Je institucija, odgovorna za znanstveni, kulturni, družbeni in gospodarski razvoj tega geografskega in jezikovnega prostora z več kot 200 milijoni prebivalcev.

Njihovi cilji so "poučevanje, raziskovanje na različnih področjih znanosti, kulture in tehnologije z interdisciplinarnega vidika in predvsem za razvoj držav in ljudstev portugalskega jezika".
Spletna stran: www.ulusofona.pt,

FITIN

JŪSŲ PERSONALO PARTNERIS

UAB "Alfa idejos ir technologijos" (FITIN, Litva) je ekipa kadrovikov, strokovnjakov za izobraževanje odraslih in skupinske odnose. FITIN je prvo kadrovsko podjetje v Litvi, ki je začelo izvajati prakso upravljanja s kadri in usposabljanja odraslih na podlagi raziskav nevroznanosti. Kot je razvidno, izkušnje FITIN-ovih strank na nevroznanostih za upravljanje kadrovskih rešitev neposredno kažejo na temeljne razloge za angažiranost, motivacijo in sodelovanje zaposlenih ter ugotavljajo, kako namensko vlagati in razporejati vire, namenjene angažiranosti, motivaciji in timskemu delu. Pomaga tudi pri iskanju rešitev, zakaj ljudje sprejemajo katero koli idejo, ne da bi se z njo razpravljali ali soočili.

Drugo področje dejavnosti FITIN so izobraževalne in prostovoljne dejavnosti. Močno si prizadevamo za razvoj čustvene inteligence in sposobnosti kritičnega mišljenja naše družbe, sodelujemo v različnih projektih in pobudah. Leta 2015 je FITIN prejel nagrado za kakovost za izobraževalne dejavnosti in izobraževalne projekte.

Spletna stran: http://www.fitin.lt.

Partnerji v projektu predstavljajo različne sektorje (univerze, nevladne organizacije in zasebni subjekti), ki se ukvarjajo z izobraževanjem odraslih. Večina se jih ukvarja in imajo bogate izkušnje z izobraževanjem starejših. Takšna kombinacija veščin, izkušenj in pristopov je zagotovila pridobitev novih praktičnih znanj, ki bi jih lahko preizkusili v drugih partnerskih organizacijah znotraj konzorcija.

Cilj

Glavni cilj projekta je bil opredeliti načine izobraževalnega dela s starejšimi odraslimi (55+) na področju kritičnega mišljenja. Organizacije, ki jih zastopajo partnerji, ki se ukvarjajo z različnimi temami na omenjenem področju, so se navdihovale na različne načine. Zahvaljujoč organizacijski sinergiji smo končno sestavili okvir za opredelitev pojma »kritično mišljenje« za izobraževalne namene in zgradili koncepte izobraževalnih dejavnosti, ki bi lahko nadgradili sposobnost kritičnega mišljenja starejših odraslih.

Navdih za projekt je bil zaključek koordinatorja - Právě teď! o.p.s. po izvedbi tečajev za starejše. Tečaji o informacijah in dezinformacijah, organizirani za starejše v Pragi, so razkrili pomanjkanje sposobnosti kritičnega mišljenja med starejšimi udeleženci. To je bilo izhodišče pri usmerjanju pozornosti na potrebe širše skupnosti – družine starejših, vnukov ipd. Na koncu smo prišli do zaključka, da bi morali učinki projekta zanimati skoraj vse, saj je treba predpostavljati kritično razmišljanje. biti ena ključnih kompetenc v našem svetu, v katerem prevladujejo informacije. Zdi se, da je sposobnost prepoznavanja informacij kot resničnih ali napačnih ključna za učinkovito delo in procese odločanja.

Kaj smo naredili?

Na uvodnem srečanju v Lizboni smo se dogovorili o ključnih točkah projekta. Predstavitev raziskav, povezanih s starejšimi, je bila dober začetek za premislek o perspektivi projekta. Naslednji koraki so bili povezani z navdihujočimi knjigami. Partnerji so se strinjali, da bodo delili mnenja o različnih konceptih kritičnega mišljenja, ki so jih avtorji opisali ali se jih avtorji le »dotaknili« v knjigah in člankih ter predstavili v rezultatih raziskav:

- Stella Cottrell, *Veščine kritičnega mišljenja*,

- Hans Rosling, *Dejstva*,

- Eliezer Yudkowsky, *Harry Potter in metode racionalnosti*,

- Randall Munroe, *Kaj, če,*

- Mason Currey, *Dnevni rituali. Kako delajo umetniki*,

- Peter Cokan, *Kritično razmišljanje, priročnik za mladinske delavce (kritično mišljenje: priročnik za mladinske delavce)*,

- Robert Cialdini, *Vpliv. znanost in praksa,*

- Lamberto Maffei, *Elogio da lentidão*,

- José Cardoso Pires, *De profundis. Valsa lenta*.

Pomembno vlogo je imela izmenjava izkušenj partnerjev o pozitivnih in negativnih primerih kritičnega mišljenja.

Pandemija in lažne novice

Pandemija COVID-19 je ustvarila novo priložnost za širjenje lažnih informacij in goljufanje. Projektni partnerji so opisali najpomembnejše ali šokantne primere lažnih novic.

Avstrija

Med krizo Covid-19 je uporabnike Facebooka, internetne uporabnike in skupine WhatsApp preplavila poplava lažnih novic v obsegu, kakršnega še nismo videli. Lažna sporočila so se zavestno in nezavedno širila in so viralno krožila po različnih družbenih medijih ali storitvah za sporočanje.

Primer: "Prek WhatsAppa se je razširilo glasovno sporočilo, ki je razlagalo domnevne ugotovitve Univerze na Dunaju in odsvetovalo jemanje določenih protibolečinskih zdravil. Medicinska univerza je nato ostro zanikala informacije v sporočilu in ga označila za lažne novice - a do takrat je bilo glasovno sporočilo že neštetokrat deljeno«.

(dostopno prek: https://www.news.at/a/fake-news-coronavirus-11395467 , nazadnje dostopano 11. junija, 2020)

Distribucija lažnih novic v Avstriji je dobila tako nenormalne razsežnosti, da je bila vlada prisiljena ustanoviti "ekipo za digitalno krizno upravljanje", ki je bila zadolžena za prepoznavanje in označevanje lažnih poročil o koronavirusu. Samo v prvem tednu je bilo

odkritih okoli 150 lažnih novic. Po spletu so krožile predvsem teorije zarote, banalizacija koronavirusa, predlogi zdravljenja in samodiagnoze ter domnevno prihajajoči predpisi in omejitve za prebivalstvo, ki so širile strah in teror. (dostopno prek: https://orf.at/stories/3159533/ , nazadnje dostopano 11.06.2020)

V Avstriji je od leta 2011 na tem področju aktivno združenje za izobraževanje o zlorabah interneta (Mimikama). To združenje odkriva in se bori proti lažnim novicam, zlorabam interneta, internetnim goljufijam in lažnim prijavam. Vsak uporabnik družbenih omrežij se lahko obrne na to združenje in, če obstaja sum, prosi, da poskrbi, da lažne novice ne ujamejo. Poleg tega društvo ponuja številne delavnice s področja medijskih kompetenc »Učimo se prepoznati lažne novice«. (dostopno: https://www.verein-mimikama.at/ , nazadnje dostopano 11.06.2020.) Vse strani, ki so že prepoznane kot lažne novice, so dostopne na http://www.hoaxsearch.com/.

Češka

V času Covid krize se je na Češkem v obdobju marec-maj 2020 pojavila velika količina napačnih ali nepreverjenih informacij.

Ta informacija je pogosto vzbujala strah pred neznanim, ljudje v strahu in paniki pa so bili manj previdni. Tako je uporabnikom telefonov z operacijskim sistemom Android (ne samo na Češkem) uspelo prenesti aplikacijo, ki je bila videti kot zemljevid širjenja koronavirusa, ki ga je objavila certificirana univerza Johns Hopkins (Baltimore, ZDA). Aplikacija je delovala s podatki te univerze, vendar je bil v njej virus, ki je blokiral telefonski sistem in zahteval plačilo "odkupnine" v bitcoinih za obnovitev dostopa.

Uporabniki e-pošte so prejeli "preverjena" e-poštna sporočila Svetovne zdravstvene organizacije (WHO), ki ponujajo cepivo proti COVID-19 ali različna zdravila za to bolezen, čeprav niti cepivo niti posebno zdravilo še ni obstajalo. Preverjanje pristnosti elektronske pošte ni bilo težko, vendar so se ljudje vseeno odzvali na e-pošto in naročili cepivo ali zdravilo.

Ena največjih lažnih novic je bila, da IBUPROFEN (zdravilo proti bolečinam) poslabša potek bolezni. To informacijo sta že večkrat zanikala Državni urad za nadzor drog Češke republike

(SUKL) in ministrstvo za zdravje. SUKL je izjavil, da bi moralo biti to zdravilo nevarno, četudi le v času navadne gripe.

Litva

V Litvi imamo precej zmerno število primerov. Trenutno imamo potrjenih 1776 primerov, večina jih je ozdravljenih (1441), 249 primerov je še v zdravstveni oskrbi, potrjenih je 76 smrti (po podatkih 16. 6. 2020).

Od 16. marca 2020 je naša država v karanteni z omejitvami potovanj v druge države. Karantena naj bi se končala 17. junija 2020. Litva je bila skupaj z ostalimi baltskimi državami – Latvijo in Estonijo – med prvimi državami v Evropi, ki so oblikovale potovalni balon (maja 2020 so LT, LV in EE odprle meje za svoje državljane in dovoljeno potovanje med njihovimi državami).

Na začetku karantene smo imeli med ljudmi veliko stresa in tesnobe ter veliko zavajajočih informacij glede širjenja virusa, učinkovitosti nošenja mask, stikov z drugimi ljudmi itd. Imeli smo sporne informacije. iz različnih virov, npr. ali so maske učinkovite ali ne. Ob začetku korona krize je naša država zaznala pomanjkanje mask, komunikacija uradnih virov iz naše vlade pa je bila predvsem o pomenu umivanja rok. Kasneje se je komunikacija spremenila in nošenje maske je bilo obvezno za vse, marsikomu pa se je bilo težko prilagoditi tej situaciji, saj so bili prej prepričani o povsem drugačnem pristopu.

Poljska

Ves svet se trenutno sooča z veliko krizo zaradi pandemije virusa Covid-19. V svetu že vrsto let ni bilo tako razširjenega virusa, zato ni čudno, da v družbi vzbuja vedno več strahu. Obstajajo tudi miti, polresnice in napačne informacije o širjenju bolezni. Številna prepričanja, ki krožijo po spletu, nimajo nobene zveze z resnico, dezinformacije pa lahko vodijo v kaos. V tem primeru je najbolje poiskati nasvet pri strokovnjakih na tem znanstvenem področju.

Eden takšnih je dr. Paweł Grzesiowski, predsednik upravnega odbora Fundacije inštituta za preprečevanje okužb in strokovnjak za imunologijo in zdravljenje okužb, ki je v enem od svojih intervjujev podal ključne informacije o enem od mitov, ki krožijo v začetni fazi bolezni

v Poljska, ki je sprožila veliko polemik, in sicer zbiranje paketov od kurirjev. Nekatera vodilna kurirska podjetja dostavijo 370-400 milijonov pošiljk [letno?] drugim podjetjem in veliko je bilo ugibanj o tem, kako dolgo ostane virus na paketu in ali je bil med pakiranjem na nek način okužen. Kot se je izkazalo, je to malo verjetno, ker virus kljub temu, da lahko vztraja na kartonu do 24 ur, ni glavna pot za širjenje okužbe. Poleg tega se je s to nevarnostjo enostavno spopasti, saj je dovolj, da si po razpakiranju umijemo ali razkužimo roke, saj virus ne prodre v kožo.

V začetku aprila 2020 je bila Poljska v stanju visoke panike glede hišnih ljubljenčkov, internet pa je bil preplavljen s slikami mačk in psov, ki so jih zapustili njihovi lastniki, ki so se bali, da bi se preko njih okužili s Covid-19. To je še en mit. Svetovna zdravstvena organizacija je sporočila, da do zdaj niso našli nobenih znanstvenih dokazov, da bi lahko hišni ljubljenčki, kot so mačke in psi, bili okuženi z virusom, kar pomeni, da ga ne bi mogli prenesti na ljudi. To velja tudi za ptice, divje živali in žuželke. Vendar pa je pametno, da si po stiku z živaljo umijemo roke.

Ena najbolj zabavnih polresnic, ki so se širile v krizi, ki jo je povzročil Covid-19, je bila, da je virus mogoče ubiti s pitjem čistega alkohola. Zdi se, da je to bolj kot povabilo na zabavo kot zanesljiv način, da se zaščitite pred morilskim virusom. Takšen alkohol je treba uporabljati samo na koži, vendar v zmernih količinah, saj lahko prekomerna uporaba poškoduje povrhnjico.

Ne smemo pozabiti, da ni vse, kar se pojavi na internetu ali v medijih, res. Pogosta težava je trenutno pomanjkanje kritičnega razmišljanja pri analizi vsebine, zato je nujno, da vse informacije preverite, kolikor je mogoče, saj lahko postanete žrtev napačnih informacij, ki lahko naredijo več škode kot koristi.

Portugalska

V zvezi s situacijo COVID-19 na Portugalskem je bilo do 22. junija 2020 prijavljenih 12.310 aktivnih primerov, 39.392 potrjenih, 25.548 ozdravljenih in 1.534 prijavljenih smrti.

Stopnja umrljivosti zaradi COVID-19 na Portugalskem je 5,5 na 100.000 prebivalcev, zato je po besedah državnega sekretarja za zdravje "slabša od večine evropskih držav".

V tem času pandemije postaja vprašanje lažnih novic vse bolj aktualno. To je koncept, ki sam po sebi implicira stopnjo netočnosti, saj »novica po definiciji ni napačna« (Mesquita et al, 2019, str. 1), čeprav so njene naracije lahko povezane z manj konkretnimi informacijami. Govorimo torej o dezinformacijah, dezinformacijah ali napačnih informacijah (Posetti et al, 2019, str. 47).

Na Portugalskem in zlasti v tem času pandemije je ključnega pomena spodbujati kritično razmišljanje z uporabo zanesljivih spletnih mest in Generalnega direktorata za zdravje (DGS). V tem boju proti lažnim novicam na Portugalskem poudarjamo partnerstvo, vzpostavljeno med DGS in redakcijo Polígrafo-SIC. Njegov glavni cilj je analizirati dejstva in ugotavljati verodostojnost informacij, ki krožijo med prebivalstvom, pri čemer se opira na zanesljive znanstvene informacije in novinarske arhive.

Ob pregledu Polígrafa smo naleteli na naslednje primere teh napačnih predstav, ki krožijo po družbenih medijih in se dnevno širijo:

1 – Domači recept za aspirin, antibiotike in evaporizacijo evkaliptusa je učinkovito zdravljenje;

2 – Maske iz Kitajske in Indije so lahko kontaminirane;

3 – Tretmaji s termalnimi vodami;

4 – Asimptomatski okuženi ljudje ne okužijo drugih.

Vse zgoraj omenjene izjave so se izkazale za neutemeljene in zavajajoče:

V prvem primeru ni čudežnega recepta za boj proti virusu, zdravila, kot so antibiotiki, niso pravilna oblika zdravljenja COVID-19, prav tako ne uparjanje evkaliptusa ali celo uživanje nekaterih živil, kot so limone;

V zvezi z drugim primerom so se zlasti maja pojavile informacije o uvoženih maskah, ki bi lahko bile kontaminirane, v videu na YouTubu, ki je bil produkt manipulacije, ki je bil videti kot legitimno opozorilo WHO;

Glede tretjega primera ni znanstvenih dokazov o učinkovitosti zdravljenja s termalno vodo, saj je dokazano, da pH hrane ne vpliva na položaj bolnikov, okuženih s tem virusom;

V zvezi s četrtim primerom, čeprav je bilo dokazano, da imajo nekateri asimptomatski bolniki zmanjšano sposobnost prenosa virusa na druge ljudi, realnost kaže, da tega ni mogoče posploševati na celotno populacijo.

Situacij, kot so zgoraj omenjene, bo veliko več, kar nakazuje potrebo po kritičnem razmišljanju. Po Dominguezu (2019, str. 137) »še nikoli prej ni bilo tako nujno kritično razmišljati o sedanjih kontroverznih vprašanjih, ki nas kot posameznike, strokovnjake in državljane 21. stoletja izzivajo«. Težave pri ocenjevanju lažnih novic, pomanjkanje znanja o naši hevristiki in naših kognitivnih pristranskosti med drugim spreminjajo razvoj kritičnega mišljenja (CT) v prednostni cilj, ki zajema vse visokošolske ustanove (IES)«.

Slovenija

Tako kot drugod po svetu se je tudi Slovenija v času pandemije Covid-19 soočala z veliko množico lažnih novic. V času karantene in karantene so ljudje še bolj redno spremljali novice o vsakršni novi informaciji o virusu, njegovem izvoru in raznih zvijačah, kako se zaščititi pred virusom.

Naj omenimo le nekaj lažnih novic, ki krožijo večinoma po najbolj priljubljenem družbenem omrežju. Številni Slovenci so bili šokirani nad lažno novico, da se ameriška vojska pripravlja na invazijo na celotno Evropo, ki je bila zaradi virusa oslabljena. Resnica je bila, da je Nato izvajal obsežno vojaško vajo, ki je bila napovedana prejšnjega oktobra.

Druga novica, ki se je izkazala za lažno, je bila slika vagona vlaka z oznako 'CORONA' na njem. Izkazalo se je, da gre za fotomontažo.

Na vrhuncu pandemije so uporabniki družbenih omrežij začeli deliti napačne informacije o tem, kako se zaščititi pred virusom. V objavi je bilo zapisano, da lahko simptome Covid-19 odpravite v eni noči, če preprosto popijete skodelico kuhanega česna. Objavo je delilo preko 1600 uporabnikov Facebooka v Sloveniji. Novico so nato zanikali na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje Slovenije. Navedli so, da čeprav je česen zdrav, ni nobenega dokaza, da bi lahko pomagal v boju proti virusu. Podobno so se pojavile lažne novice, da bo pitje vode vsakih 15 minut splaknila virus iz grla v želodec, kjer ga bo uničila želodčna kislina. Seveda so to kmalu označili za lažne novice.

V zvezi z živalmi in prenosom virusa z živali na ljudi je bilo veliko lažnih novic. Eden od slovenskih portalov je objavil lažno novico o velikem številu zapuščenih psov v Sloveniji v času pandemije, ker so se ljudje bali, da lahko psi virus prenesejo na ljudi. To se je izkazalo za neresnico. Tej novici je kmalu sledila objava svežih lažnih novic, posnetih po poročanju tujih medijev o mačkah, ki prenašajo Covid-19 na ljudi. Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani je takoj ukrepala in objavila izjavo, da ni nobenih dokazov, da bi mačke lahko prenašale virus na človeka.

V času, ko so se začele poletne počitnice, so hekerji objavili še en lažni članek, ki se predstavlja kot ena izmed slovenskih revij. Večina Slovencev odhaja na počitnice v sosednjo Hrvaško, zato so bili številni zaskrbljeni, ko so v medijih začele krožiti lažne novice o tem, da Hrvaška zapira meje s Slovenijo. Slovenska tiskovna agencija (STA) je kmalu ugotovila, da je ta novica lažna, številni Slovenci, ki so že odšli na počitnice na Hrvaško, pa so se lahko spet sprostili.

Zdi se, da se trenutno stanje z lažnimi novicami nekoliko izboljšuje, saj obstaja več organizacij in člankov, ki opozarjajo ljudi, naj preverijo, kaj preberejo, preden vsemu verjamejo in to delijo naprej.

Kritično mišljenje in posebnosti poučevanja starejših

Obstajata dve glavni niti za človekov intelektualni razvoj v poznejšem življenju. Ena od njih je povezana z življenjskimi izkušnjami. Ljudje, ki so doživeli številne intelektualne izzive in se soočili s zapletenimi težavami, običajno doživijo tudi pozitivno staranje. In obratno – ljudje, ki so bili le navadni delavci, brez velikih intelektualnih izzivov v življenju, se soočajo s težavami pri razumevanju sveta okoli sebe. Seveda je v takih situacijah začetek problema globoko v preteklosti. Dandanes je stanje čedalje slabše. V tem primeru ne moremo narediti veliko, ker se moramo strinjati, da ljudje, ki niso usposobljeni za nobeno intelektualno delo, ne bodo pripravljeni na premislek, analiziranje, primerjanje in sklepanje. Pravilo je zelo preprosto: kot upokojenec, nekdo, ki ni nič izučen, potrebuje veliko več truda za uspeh pri učenju kot prej.

Drugi problem je odvisen od razvoja družbe, civilizacije in tehnike. Upokojenci se soočajo tudi s težavami izgub, ki jih povzroča proces staranja (vključno z izgubo socialnih stikov, ki so po teoriji konstruktivizma nekakšen vir preverjenih informacij). Tako starejše obremenjujeta dve različni sili: izgube zaradi procesa staranja in hiter razvoj družbe. Upokojenci se na koncu pri iskanju preverjenih informacij o svetu, družbi, človekovem razvoju in vsakdanjih pojavih lahko zanesejo le nase. Nimajo veliko možnosti za preverjanje resnice, še posebej, če niso družbeno aktivni. Postopoma se količina novih pojavov tako poveča, da se zdi svet čuden, nerazumljiv in daleč.

Ena od oblik rešitve za izgubo in informacijsko vrzel se zdi dobro pripravljeno izobraževanje za starejše. V zgoraj omenjenih okoliščinah je delo z informacijami ključnega pomena za proces odločanja v vsakdanjem življenju. Treba ga je zelo skrbno organizirati na poseben način, da ne bi komu škodovali ali zatrli stereotipov, ter pomagali ljudem pri spreminjanju pogleda na svet, ki je zelo pogosto zastarel. V takem primeru poučevanje 'kritičnega mišljenja' pomeni pokazati, kaj lahko naredimo z novimi informacijami, kako posodobiti svoje znanje, kako prepoznati dejstva, mnenja, lažne novice in dezinformacije. Vse bi lahko pomagalo starejšim, da ostanejo varni, in preprečilo, da bi postali žrtev sleparjev, goljufov, prevarantov, goljufov in političnih populistov. V ta namen potrebujemo učitelje in organizacije, ki že imajo izkušnje s poučevanjem starejših; nove organizacije, pripravljene na soočanje s problemom, dobro pripravljeni inštruktorji/gerontologi/specialisti za andragogiko in izobraževanje odraslih in končno ustrezen učni program ali didaktični predlog. Ideje in

koncepti, ki so jih med projektom predlagale partnerske organizacije, so bili prvi koraki pri sestavljanju ustreznega gradiva za vzgojo kritičnega mišljenja.

Najboljše izobraževalne prakse, povezane s poučevanjem starejših 'kritičnega mišljenja'

Država	Poljska
1.	**Jezik:** poljski/angleški
2.	**Naslov:** "Bodite sami preverjalec dejstev, bodite bližje resnici"
3.	**Vrsta vaje**: tečaj z elementi delavnice
4.	**Cilji delavnice:** Živimo v informacijski družbi, v kateri vsak od nas prejme celo množico raznolikih vsebin, ki jih nedvomno štejemo za resnico. Naš tečaj je nastal z namenom pomagati vsem zainteresiranim in predstaviti, kako se soočiti s tem prodornim informacijskim kaosom. Predpostavka projekta je poudariti bistvo kritičnega mišljenja in zavrniti brezpogojno asimilacijo prejetih sporočil. Predstaviti želimo način temeljitega preverjanja veljavnosti danih informacij in navesti, na kaj je treba biti pozoren pri analizi informacij. Glavni cilj tečaja, ki ga predlagamo, je senzibilizirati udeležence o pomembnosti preverjanja informacij na internetu in jim predstaviti preprost recept za to. **Specifični cilji:**

	● Prikazati, kako razlikovati preverjene, pravilne in resnične informacije. ● Predstaviti funkcije, ki lahko ogrozijo točnost informacij. ● Pokazati zaupanja vredne internetne vire. ● Vzbuditi pozornost na pomen branja z razumevanjem in skrbno analiziranje stavkov. ● Pregled primerov lažnih novic, lažnih vsebin, psevdoznanstvenih virov.
5.	**Avtorji:** Aleksandra Kudźma, Sylwia Kawa
6.	**Ciljne skupine** Starejši se lahko počutijo napačno obveščeni med brskanjem po novicah, družbenih medijih, spletnih časopisih, revijah in poljudnoznanstvenih portalih. Tečaj, ki smo ga izdelali, je namenjen starejšim, ki želijo razširiti svoje znanje na področju preverjanja informacij, objavljenih na internetu, in se želijo naučiti, kako se izogniti lažnim vsebinam, ki se pogosto pojavljajo v medijih. Značilnosti skupine: ● Starost – 60 let in več; ● Spol – za vsakogar; ● Posebne zahteve - starejši, ki imajo osnovno internetno znanje in so na področju računalniške pismenosti; Največje število udeležencev – 20;
7.	**Opis primera:** Prejemniki našega tečaja so odrasli, natančneje starejši. Ta skupina je še posebej ranljiva v smislu napačnega razumevanja nekaterih informacij. Izjemno pomembno je, da starejšim opišete, kako potrebno je preverjanje vseh informacij, ki jih prejmejo. Eden od glavnih ciljev je pokazati jim, koliko lažnih informacij je okoli in kako jih pravilno preveriti, da jih ne bi podvajali, ter se izogniti nepotrebnemu stresu, povezanemu z njimi.

8.	**Trajanje tečaja in nadaljnje aktivnosti:** Približna dolžina tečaja - 3 ure. Tečaj je razdeljen na 2 dela. Oboje traja največ 1 uro in 15 minut. Vmes je odmor za udeležence.
9.	**Vpliv primera dobre prakse:** 1. Udeleženci lahko preverijo, ali so podatki napačni. 2. Zavedajo se zaupanja vrednih virov informacij. 3. Lahko ocenijo tveganje posredovanja takšnih informacij.

Država	Češka
1.	**Jezik:** češčina
2.	**Naslov: "**Kako nas naši možgani zavajajo in kako preprečiti zavajanje"
3.	**Cilji izobraževalnega dogodka/tečaja/delavnice:** - obveščanje udeležencev o kognitivnih pristranskostih in delovanju možganov (hevristika) - pokazati očitne pristranskosti, ki se nam dogajajo - obvestiti, da se je svet v mnogih pogledih izboljšal - razložite, kaj je kritično mišljenje in ustvarite nekaj vaj -
4.	**Tip primera dobre prakse:** *delavnica*
5.	**Pobudnica:** *Denisa Zábranská*
6.	**Ciljne skupine: običajno odrasli** (od 15-101+)

7.	**Kaj delajo? Kako jim to uspe? Za koga?** -Delavnica ima tri tematske faze. 1. **Opis kognitivnih pristranskosti in razmišljanja hitro in počasi** a) razlaga, kaj pomeni hitro in počasno razmišljanje → hitro razmišljanje ima ponavadi napake (kognitivne pristranskosti) b) prikaz kognitivnih pristranskosti, kjer je le mogoče, in nato njihov opis (v idealnem primeru znesek 7 +/- 2) – na primer pristranskost optimizma – ko so ljudje projektirali Sydneysko operno hišo, koliko časa in denarja so pričakovali, da bo to potrebovalo → In koliko časa je trajalo? Koliko denarja je stalo? Naj ugibajo. Bilo je veliko več! - tukaj lahko celo pokažemo pristranskost sidranja **2. Ocenjevanje testa iz Factfulness** a) ocenjevanje testa iz knjige Factfulness (Hans Rosling) b) razlaga namena tega testa in da imajo skoraj vsi nizke ocene, tudi dobro izobraženi. Tudi, da obstaja ena pristranskost, ki je verjetno izkrivila naše razmišljanje, naj uganejo, katera c) razkrivanje pravilnih odgovorov in spraševanje o rezultatih **3. Razprava o odgovorih in podrobna razlaga posameznih primerov** (razlaga razlike med skrajno revščino in revščino in da se nam morda zdi enako, vendar je opazna razlika za ljudi, ki živijo v teh razmerah **4. Razlaga, kaj je kritično mišljenje** a) razložiti, kaj je kritično mišljenje in ga razlikovati od kritike (negativno stališče in iskanje napak in napak) b) razprava o tem, kaj morajo ljudje bolj kritično razmišljati, kako se je to zgodilo c) poudarjanje pomembnosti postavljanja vprašanj (tudi neumnih) → tako se učimo → to nas spodbuja k postavljanju več vprašanj → to je proces d) Iskanje kontroverznih situacij ali izjav in **vaditi oblikovanje vprašanj in predlagati več možnosti razlage** → na primer lažna vzročnost (ker uživanje sladoleda povzroči utopitev in tukaj je graf, ko to prikazuje)

	POMEMBNO: Ker se nekateri ljudje v tem tečaju morda počutijo neustrezni in nepoučeni, je pomembno povedati, da **je to normalno** in je posledica možganov in njihove funkcionalnosti. **Vsak je tega sposoben** in prav je, da imamo pristranskost pri nepomembnih odločitvah**.** Razlog, zakaj ga prikazujemo, je preprečiti pomembne odločitve, ki izhajajo iz teh pristranskosti**.** **Zakaj to počnejo?** (potrebe) – radovednost: ljudje pogosto želijo čutiti, da imajo prav, in če se zavedajo, da je nekaj narobe, lahko povzroči odprtost in željo po učenju. **o Trajanje tečaja in nadaljnje dejavnosti, če obstajajo:** → **enodnevna delavnica ali dve krajši (3 ure + 3 ure)**
8.	**Potrebni materiali / viri** - poznavanje teh knjig (Razmišljanje hitro in počasi - D. Kahneman, Factfulness - H. Rosling) **- spletne strani:** - https://www.gapminder.org/ - https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cognitive_biases - http://podcasts.ox.ac.uk/series/critical-reasoning-beginners
9.	**Vpliv primera dobre prakse** - pridobivanje znanja in izkušenj o kognitivnih pristranskostih - izkusiti, kako naša prepričanja vplivajo na naše sposobnosti ugibanja in napovedovanja - razumevanje vloge kritičnega mišljenja v človekovem življenju

Država		Avstrija
1.	**Naslov :** Podjetništvo in spretnosti kritičnega mišljenja pri učenju angleškega jezika	
2.	**Vrsta primera dobre prakse:** tečaj angleščine	
3.	**Cilji usposabljanja:** Usvajanje jezika ob upoštevanju naslednjih kompetenc: podjetnost in kritično mišljenje.	
4.	**Opis primera dobre prakse :** V bistvu so lekcije strukturirane v skladu z Bloomovo taksonomijo. Spominjanje, razumevanje, uporaba, analiza, vrednotenje, ustvarjanje Zlasti naslednja pravila se izvajajo kot namigi za poučevanje ● Začnite razpravo z odprtim vprašanjem ● Dajte študentom čas za razmišljanje ● Naj ustvarijo seznam argumentov za dve popolnoma nasprotni ideji ● Pomagajte svojim učencem sklepati in vzpostaviti povezave ● Analizirajte izjave tako, da pozneje pogosteje vprašate zakaj ● Pomagajte svojim učencem razviti občutek za zanesljive informacije ● Dovolite druga mnenja <u>Metodologija</u> Kritičnega mišljenja je mogoče poučevati na različne načine v razredu: ali se poučuje eksplicitno – v namenskih urah in v obliki abstraktnih načel – ali v kombinaciji s	

	specifičnimi predmetnimi vsebinami, ni pomembno. Promocija je najučinkovitejša, če se abstraktna načela eksplicitno poučujejo in usposabljajo ter nato ponazorijo, uporabijo in poglobijo s konkretnimi temami. Od (vodenih) razrednih razprav do iger vlog; od eksplicitnega poučevanja splošnih načel kritičnega mišljenja do tesnega povezovanja s specifičnimi predmetnimi vsebinami.
5.	**Ciljne skupine: odrasli učeči se**
6.	**Trajanje tečaja in nadaljnje dejavnosti, če obstajajo:** Tečaji se izvajajo v rednih časovnih presledkih glede na povpraševanje
7.	**Potrebni materiali / viri:** Flipchart Flipchart pisala Delovni listi osebni računalnik Projektor
8.	**Vpliv prakse:** Študenti se lahko naučijo ne le kognitivnih orodij, ampak do neke mere tudi kritičnega stališča v procesu. Do danes je večina razpoložljivih raziskav o kritičnem razmišljanju prišla iz angleško govorečega sveta. Vendar pa za nemško govoreči šolski kontekst zagotavlja trdne dokaze o tem, kako lahko učitelji podpirajo svoje učence pri spraševanju o vprašanjih in razvijanju neodvisnih argumentov v razredu.
9.	**Pobudnik / izvajalec** Organizacija: Akademie für Politische Bildung und demokratiefördernde Maßnahmen Izvajalka: Hauser Petra
10.	**Povezava do spletne strani:** ECT Skills & English Language Learning - Akademie für Politische Bildung und demokratiefördernde Maßnahmen (pb-akademie.at)

11.	**Povezave do družbenih omrežij:** Erasmus+ ECT Skills & English Language Learning | Facebook

Država /organizacija	Poljska / Fundacja Pro Scientia Publica

1.	**Naslov: Lažno predstavljanje** • Španski zapornik/nigerijska prevara • pošiljanje po pošti • družbena omrežja (lažni profili) • Kraja identitete osebe ali institucije
2.	**Vrsta primera dobre prakse:** delavnica
3.	**Cilji usposabljanja:** **Glavni cilj -** predstaviti dano težavo izbrani ciljni skupini, torej starejšim, ki so lahko najbolj občutljiva skupina uporabnikov na internetu, ki se nanaša na dano metodo prevare **Specifični cilji:** • Povečanje ozaveščenosti o trenutnih procesih in možnih grožnjah med navigacijo po virtualnem omrežju. • Udeležencem razložiti sheme lažnega predstavljanja, tj. pokazati, kako delujejo. • Predstavitev izbranih vrst lažnega predstavljanja. • Predstavitev tehnik za preprečevanje lažnega predstavljanja

4.	**Opis primera dobre prakse:** Tečaj je namenjen odraslim na temo "Phishing". Na začetku se udeleženci seznanijo z vsebino tečaja, nato pa so predstavljeni pomembni podatki o glavni temi. Po teoretičnem delu se udeleženci udeležijo skupinskega dela, kjer lahko preverijo in uporabijo pridobljeno znanje. Na koncu je čas za razpravo in povzetek tečaja.
5.	**Ciljna skupina:** starejši
6.	**Trajanje tečaja in nadaljnje aktivnosti:** Celotno trajanje predavanj - 90 minut: • Organizacijske in pripravljalne aktivnosti - 5 min. • Integracija - 5 min. • Uvod v vsebino delavnice - 10 min. • Uvod v temo ure in opredelitev problema - 10 min. • Delo v skupinah - 15 min. • Predstavitev izbranih vrst lažnega predstavljanja - 10 min. • Delo v skupinah - 10 min. • Predstavitev tehnik zaščite pred lažnim predstavljanjem - 15 min. • Povzetek - 10 min.
7.	**Potrebni materiali / viri:** • dostop do računalnika z internetno povezavo, projektorja • tablo, označevalniki • plakati, zvezke, pripomočke za pisanje
8.	**Vpliv primera dobre prakse:** Po končanem tečaju udeleženci pridobijo potrebna znanja za odkrivanje in preprečevanje napadov z lažnim predstavljanjem.
9.	**Pobudnik/izvajalec:** **Magdalena Jaworska (Fundacija Pro Scientia Publica).**
10.	**Povezava do spletne strani:** http://www.cybernetsecurityforseniors.eu

11.	**Povezave do družbenih omrežij:** https://www.facebook.com/pg/nmfcss/

Država /organizacija	Portugalska / COFAC Unisseixal
1.	**Naslov: Psihološke dejavnosti v času pandemije**
2.	**Vrsta primera dobre prakse: predmet na univerzi za tretje življenjsko obdobje**
3.	**Cilji usposabljanja:** V času pandemije Psihološka služba Casa do Educador & Unisseixal še naprej opravlja funkcije dela na daljavo in služi študentom Unisseixala in članom Cesviverja. Trenutno obstaja 5 skupin študentov, ki jih vodita psihologa, dr. Vítor Vitorino in Fiona Sofia, ki izvajajo video konference prek Messengerja ob ponedeljkih, sredah in petkih in katerih vsebina je objavljena na Facebook strani: "Unisseixal – Psicologia para A zdravo Ta dinamika je namenjena spodbujanju dobrega počutja in družabnosti z delitvijo; krepitvijo medosebnih odnosov; spodbujanjem kognitivnih funkcij, in sicer pozornosti ter kratkoročnega in dolgoročnega spomina; razvojem opolnomočenja, ki udeležencem omogoča bolj aktivno in avtonomna vloga; vse to spodbuja izboljšanje kakovosti življenja, pa tudi bolj zdrav in aktiven proces staranja
4.	**Opis primera dobre prakse:** Posvetovanja za podporo in psihološko spremljanje potekajo po telefonu ali prek video klica prek Messengerja ali WhatsAppa.

	Vzpostavljeni so bili telefonski stiki z učenci psihologije Unisseixala in s člani Cesviverja, da bi po potrebi zagotovili psihološko podporo in po možnosti zadostili potrebam študentov. Omeniti velja, da študije kažejo, da so kognitivni intervencijski programi učinkoviti pri stabilizaciji ali izboljšanju kognitivnega primanjkljaja in da na ta način spodbujajo vzdrževanje ali povečanje človekove kognitivne zmogljivosti in avtonomije, glede na značilnosti uporabnika/stranke in če obstaja, poškodbe. Ta program je orodje, ki omogoča izvajanje načrtov kognitivnega usposabljanja na spletu, ki jih nadzoruje in predpisuje v tem primeru psiholog; in ki se izvajajo glede na potrebe ljudi. V zvezi s tem je pomembno omeniti, da obstaja več vrst vaj in da so organizirane po kognitivni funkciji (pozornost, spomin, izvršilno delovanje, jezik, konstruktivne sposobnosti in računanje ter tiste, ki omogočajo evolucijo ali regresijo stopnje). težavnosti, odvisno od uspešnosti uporabnika/stranke). Iz različnih sej dejavnosti predstavljamo nekaj konkretnih primerov, posnetih z videoposnetkom: ga. Adélia Serralha je delila odlomek iz knjige Helene Sacadura Cabral: "Moje izbire", ki se nanaša na Srečo, in vsak udeleženec je povedal stavek ali besedo, ki jo je slišal, s čimer se je poglobil vpliv, ki ga je imel ta odlomek na vsakega člana skupine. Gospa Maria Alexandrina je delila pesem Manuela Alegreja "Lisboa still" in o pesmi so razpravljali v skupini. Srečanja so se začela z deljenjem odlomkov iz knjig in poezije, ki so jih prinesli udeleženci, z raziskovanjem vsakega posebej in obravnavanjem nekaterih pomembnih tem. Ga. Adélia Serralha je prebrala besedilo, ki se nanaša na spremembe, vzeto iz knjige: »Kako ustvariti novi jaz«. Gospa Emília Cruz je delila odlomek iz Svetega pisma, gospa Maria Justo pa je recitirala pesem Fernanda Pessoe: »čas prehoda«. Nato je bila obravnavana tema, ki se nanaša na »strah pred odhodom od hiše in potrebo po odhodu od hiše tudi za 5 minut«; Razpravljali so o strategijah, kako

	pravočasno zapustiti hišo, vendar varno, da ne bi prišlo do napada panike, z načinom za boj proti kakršni koli anksiozno-depresivni simptomatiki, ki izhaja iz karantene. V skupini so razpravljali o prednostih karantene, da bi reorganizirali um v smeri pozitivne osredotočenosti. Prednosti, ki so jih navedli udeleženci, so: več solidarnosti, možnost izvajanja prijetnih dejavnosti, kot sta branje knjige in kuhanje s partnerjem, izboljšanje prehrane, krepitev družine v družabnih odnosih doma in prek videoklica,dodatna motivacija za prevzemanje novih tehnologij s poudarkom na premagovanju težav, učenju in izboljšanju domene prenosnih računalnikov ter reorganizaciji družine glede dela otrok na daljavo. Ga. Adélia Serralha je, kot je bilo dogovorjeno, ponovno prebrala besedilo: "Kako se soočiti s spremembami" za kolege, ki niso bili prisotni 17.4.2020. Gospa Maria Justo nam je predstavila veličasten odlomek iz knjige "Mali princ", ki govori o tem, kako vsi pustimo malo sebe v drugih in obratno. Gospa Lurdes C. Neves Moreira je recitirala pesem Machada de Assisa, ki se nanaša na Prijateljstvo. Gospa Maria Alexandrina je recitirala pesem Manuela Alegreja: "Lisboa still". Gospa Sebastiana Romana nam je prinesla odlomek iz knjige: »The Spirit Diet«, ki je obravnavala pomen iskanja dobrega počutja; in gospa Ana Maria Farinha je prebrala odlomek iz knjige: "Boginja ostaja", ki se nanaša na pomen sposobnosti ljubezni. Skupine so poglobile vsako prebrano in pozorno poslušano besedilo, v katerem je vsak udeleženec podal svoje mnenje. Gospa Isabel Lopes je pričala o tem, kako ji je uspelo premagati strah, ki ga je čutila ob odhodu iz hiše, in opozorila, da je pomembno, da je strategije, o katerih smo razpravljali na videokonferenci 20. 17. 4. 20, udejanjila, saj se je tako počutila. varna in je lahko uživala v kratkem času, ko je varno odšla na ulico, ko se je spopadla s skupino, ki je že poskusila pred 17. aprilom, a je doma doživela napad panike in ni mogla oditi.
5.	**Ciljne skupine: + 55**
6.	**Trajanje tečaja in nadaljnje dejavnosti, če obstajajo:** med letom in se nadaljuje.
7.	**Potrebni materiali/viri:** računalnik in internet

8.	**Vpliv primera dobre prakse:** Velika prednost, ki jo imajo študentje pri izvajanju teh vaj doma, na svojem osebnem računalniku zaradi zaprtosti, ki jo je pandemija Covid-19 ustvarila v vseh naših življenjih, je, da lahko kognitivni trening izvajajo brez načrtovanega časa, krat po želji, vsak dan, sami in/ali kot družina, da lahko primerjate svoje rezultate na koncu seje. Trenutno kognitivne treninge prek Cogweba izvajajo nekateri študenti iz Unisseixala in člani Cesviverja, ki so zahtevali tovrstno storitev, ki sproži premagovanje težav, ki jih povzročajo različna blokirajoča prepričanja, ki so jih ljudje imeli v zvezi s tehnologijo; tako se spodbuja povečanje samozavesti, dobrega počutja, avtonomije, motivacije in samospoštovanja. To ljudi spodbuja k nadaljnjemu življenju, pozornosti na okolico in razvoju kritičnega mišljenja v času pandemije. **Učinek primera dobre prakse glede na pričevanja obeh delegatov:** To ljudi spodbuja k nadaljnjemu življenju, pozornosti na okolico in razvoju kritičnega mišljenja v času pandemije. KRITIČNO RAZMIŠLJANJE O POSLEDICAH PANDEMIJE GLEDE DUŠEVNEGA ZDRAVJA STAREJŠIH. Ta globalna pandemija je ves svet ujela ves svet. Postajalo je jasno, da se bo marsikaj spremenilo, predvsem mentalitete. Kmalu se je ugotovilo, da bo starejša starostna skupina ena najbolj prizadetih zaradi svojih omejitev glede duševnega in telesnega zdravja. Ranljivost teh skupin so še poslabšale družbena izolacija, odvzem svobode, pomanjkanje naklonjenosti. Preprečeno nam je bilo objemanje, poljubljanje, obiskovanje, spremljanje bolnih in mrtvih, kar nas je dajalo razmišljati: Kdo smo? Kaj se dogaja? Kam nas bo to pripeljalo? V prvi fazi - nevednosti, kako bomo dobili odgovore za rešitev, ki bi nam vrnila vse, kar smo izgubili: vero in upanje, - sta bila naša spremljevalca, ki sta nam pomagala soočiti se z novo realnostjo, da nič drugega ne bo tako, kot je je bilo prej. Naučili smo se biti odporni in se prilagajati težkim situacijam, kot so nove tehnologije, ki so bile boljši dokaz za premagovanje težav.

Kako se soočiti z novo realnostjo

Iščejo se novi načini skupnega življenja v času popolne zapora. Videokonference postanejo vez med družinami, prijatelji in službenimi ali družbenimi skupinami kot sredstvo za boj proti izolaciji ter ohranjanje možganov aktivnih in stimuliranih.

V okviru študijskega leta Senior University of Seixal je bilo ustvarjenih več skupin videokonferenc, ki so potekale v 3 mesecih zaprtja, od aprila do junija 2020, za študente, stare med 60 in 80 let.Te seje, na katerih sem sodeloval, so delovale kot način minimiziranje izolacije, zavzemanje časa, ustvarjanje in aktiviranje kritičnega mišljenja, izmenjava idej in deljenje življenjskih zgodb, pesmi, kjer so bili vsi povabljeni k sodelovanju. Z vajami za vadbo spomina je bilo uporabljenih več tehnik kognitivne stimulacije, tudi uporaba portugalskega znakovnega jezika kot načina za spodbujanje kognitivnih funkcij, povezanih s prožnostjo rok, zato je bila del tega tudi telesna vadba.

Vsi študenti, ki so sodelovali v teh iniciativah, so izpostavili njihov pomen v tako težkem obdobju njihovega življenja in kako je ta psihološka podpora pripomogla k zmanjšanju škode, ki jo je povzročila pandemija.

Kritično mišljenje je temeljnega pomena, omogoča nam, da izboljšamo in dosežemo tisto, kar je resnično pomembno.

Pri premagovanju vseh stisk se učimo, da je fizično in duševno zdravje naše največje bogastvo in ga je treba ohraniti.

Adelia Serralha Študentka št. 1881 na Unisseixalu

Izkušnje – v času korone sem živel kot študent "Psihologije za zdravo življenje" na Unisseixalu.

V času, polnem strahov, dvomov in prepovedi, smo ostali doma, brez pouka, brez druženja in naklonjenosti. Hitro prenosljiv virus je prevzel svet in odstranil vse in vsakogar, dokler ni bilo mogoče najti rešitve, ki bi ga zajezila. Brez družine, brez prijateljev, brez javnih storitev ... samo ukaz, da ostanemo doma. Življenje je bilo ogroženo in naša razumnost je bila bistveno oslabljena.

V tem kontekstu so profesorji psihologije predlagali rešitev, ki temelji na edini možni alternativi, to je uporaba interneta za virtualno »srečanje«.

	Profesorica Sofia, pripravnica pod vodstvom profesorja Vitorja Vitorina, je bila na voljo za organizacijo in koordinacijo komunikacij prek »Messengerja«. Spoznali smo, da bo to odličen način za prekinitev izolacije, izmenjavo idej, učenje v skupini ter preprečevanje malodušja, strahu in nepremičnosti. Tako se je zgodilo: - Videli smo se, slišali in nasmehnili; - Skupni smo strategije za preživetje te fizične in psihične pandemije; - Preprečili smo, da bi se depresija prijela; - Z Adélio smo se učili znakovnega jezika; - Pisali in brali smo poezijo; - Delili smo branja; - Pogovarjali smo se o knjigah in skupini predstavili njihovo vsebino; - Izmenjali smo si recepte; - Predstavili smo predloge za izdelavo naših mask; - Pogovarjali smo se o odpornosti, hvaležnosti, zdravi prehrani in moči našega uma pri izvajanju strategij za mirno in zdravo življenje. - Razvili smo kritično mišljenje in sposobnost samorefleksije kot način za izboljšanje našega načina življenja. - Izvedli smo kognitivne treninge po programu, ki je spodbujal čute in sposobnost koncentracije. Zaključek: V veselje mi je bilo sodelovati v tem programu, ki nam je omogočil razmišljanje, razmislek o bistvenih vprašanjih življenja in verbaliziranje idej, konceptov in občutkov. Raznolikost prispevkov nam je omogočila, da smo se osredotočili na pozitivne, asertivne in osebne prakse rasti. Roke smo razgibali pri učenju znakovnega jezika in aktivirali koncentracijo, ker smo se predano učili in delali dobro. V tej dinamični izmenjavi znanja in misli smo pridobili dobro počutje, samozavest in izboljšali kakovost življenja.

	Ta inovativna izkušnja nas je spodbudila, da smo izstopili iz našega zapredka samote in da smo spoznali, da je izhod iz sebe v srečanje z drugimi najboljša vzgoja za ohranjanje aktivnega, organiziranega in vodenega razmišljanja. Pričevanje Marije Sebastiane Miguel Romane
9.	**Pobudnik / izvajelec** Organizacija: UNISEIXAL Izvajalec: Vitor Vitorino and Fiona Sofia
C	**Povezava do spletne strani:** ● https://psisaudavel.blogs.unisseixal.org/2020/05/ ● https://www.cogweb.pt/
11.	**Povezave do družbenih omrežij:** https://www.facebook.com/unisseixal.senior

Litva

Študija primera: Revija 60+

Brezplačna revija za starejše "60 plus"

Revija analizira zelo širok krog tem, ki so pomembne za starejše: zdravje, prosti čas, moda, pogovori z zanimivimi ljudmi, hrana itd. »Vse starejše želim prepričati in navdušiti, da starost ni samo sedenje doma in gleda skozi okno. To je druga mladost, morda celo mladost ali otroštvo!« - pravi Laura Balčiūtė, ustvarjalka in ustanoviteljica revije.

Revija želi starejšim seznaniti z različnimi dejavnostmi in dejavnostmi, ki bi jim lahko polepšale življenje. Opisuje potovanja po Litvi in uvaja koristne informacije o različnih zdravstvenih motnjah. Obstajajo informativni članki, v katerih na vprašanja odgovarjajo strokovnjaki z lastnim znanjem: zdravniki, predavatelji, trenerji itd. Navdušiti starejše, da poskusijo nekaj novega in se naučijo koristnih informacij neposredno od strokovnjakov.

Revija, ki je bila predstavljena leta 2017, je zelo uspela. To je prva revija v Litvi, ki je posvečena temu občinstvu.

Ustanoviteljica revije pravi, da ideja za ta projekt ni nastala iz komercialnih razlogov, temveč iz velike ljubezni in spoštovanja do njenih starih staršev Jadvyge in Jonasa. Zahvaljujoč njim trdi, da se zaveda, da predmeti niso stvari, ki jih je treba spoštovati in ceniti, ampak oseba, za katero morajo skrbeti drugi. Ko se je začela premikati v tej smeri – komunicirati z drugimi starejšimi, ugotavljati, kaj jim manjka, kaj potrebujejo, Laura pravi, da je začutila veliko polnost življenja. Komunikacija je postopoma navdihnila izdajo brezplačne revije posebej za starejše. Revija 60+ je zasnovana tako, da motivira starejše, da še naprej aktivno živijo in nenehno uživajo v življenju. Konec koncev se življenje po upokojitvi ne konča; to je najlepši čas, ko ga lahko posvetiš samo sebi. Zelo si želi tudi spremeniti razmišljanje ljudi, da starejši ljudje skrbijo le za zdravje, saj jih prav tako zanimajo inovacije in so zelo radovedni.

Ob ustvarjanju projekta "60+" in razmišljanju o izdaji revije Laura pravi, da si ni zastavljala velikih nalog - to dejavnost je preprosto navdihnila velika ljubezen in hvaležnost njenih starih staršev, ki jih žal nima več. »Za vse, kar sem dobila od njih: za ljubezen, za razumevanje življenjskih vrednot, sem želela ustvariti nekaj koristnega zanje kot zahvalo starejšim. Zdelo se mi je zanimivo zbrati na enem mestu ponudbe različnih podjetij, popuste in ugodnosti, ki jim jih nudijo,« se spominja L. Balčiūtė.

Občinstvo starejših je zelo različno. "Nekateri so še precej močni, zdravi, pridni, dolgo časa odlašajo s svojim odhodom v prislužen počitek, polni entuziazma in idej. Drugi so že opazno utrujeni, čeprav delajo, a prisiljeni čakati na tako imenovano prisluženo udobje. Zaradi podaljšane upokojitvene starosti in razočaranja lahko posameznik izgubi veselje do življenja. In če dodamo še tisti "plus" ... je še bolj pestro. Pogosto človek tako ugledne starosti živi sam, saj je že izgubil življenjskega sopotnika in svoje ljubljene. Torej se verjetno počutijo osamljene, « pravi založnik.

Kako revija prispeva k kritičnemu razmišljanju in zmanjševanju stereotipov

Vsebina revije je namenjena izključno starejšim. Založniki želijo razbliniti stereotipe in pokazati, da je v tej fazi življenja vsak sposoben živeti polno življenje, polno različnih aktivnosti, komunikacije z drugimi in veselja do življenja. Avtorja želita pokazati, da je življenje lepo in polno različnih barv in da veselje do življenja ni samo v mladosti, ampak tudi v starosti.

»Srečanja, pogovori, pisma z različnimi temami, pomembnimi za ljudi te starosti, so razkrila še eno težavo, da je pretirana pozornost do mladosti (recimo kulta mladosti) pri nas odrinila marsikaj pomembnega za starejšo generacijo. In realnost je precej drugačna: naša družba je precej stara, morda zaradi pretiranega izseljevanja mladih in ljudi srednjih let. Zato so življenjske teme danes osredotočene na starejšo, ne na mlajšo generacijo,« pravi Laura Balčiūtė, avtorica in založnica revije. »Vse zasebne iniciative, ki poskušajo zapolniti vrzeli v pristopu do starejše generacije, zbrati somišljenike, iskati vedno bolj privlačne ideje, ki pomagajo obarvati življenje naših starejših v nove barve, dati njihov vsakdan življenje občutek polnosti in učenje modrosti življenja od njih je treba pozdraviti. To je neprecenljivo,« pravi L. Balčiūtė.

Založnica revije še pravi, da z organizacijo različnih aktivnosti za starejše (kot je Cinema 60 Plus ipd.) prispeva k zmanjševanju drugih stereotipov o starejših. Takšne ljudi si tradicionalno predstavljajo kot polne bolezni, nenehno slabe volje, nezadovoljne, nesrečne in »pomanjkajočega stila«.

Toda če pogledamo, koliko različnih organizacij, klubov in skupnosti so ustvarili, je ta nedejavnost le mit. Nasprotno, aktivni so in jih zanima veliko različnih stvari. In taka specializirana publikacija za to občinstvo pomaga širiti sporočilo o vitalnosti te starostne skupine, želji po uživanju življenja in vključevanju v različne dejavnosti, ki jih zanimajo.

Viri:

https://www.delfi.lt/m360/naujausi-straipsniai/zurnalas-nusitaikes-i-daugelio-pamirsta-seneliu-auditorija.did=79684503&fbclid=IwAR0AdZFX9sF9WBiHxiiknjDSxVrD9ytbh3kQCBAqT72_GqLMrNL2O0pZiQ8

https://60plius.lt/apie/ | 60 plius

https://www.moteris.lt/lt/veidai/g-53667-zurnala-senjorams-leidzianti-laura-balciute-noriu-iro dyti-

kad-senatve-nera-vien-sedejimas-namuose-ir-ziurejimas-pro-langa

prispevek je pripravila dr. Ruta Klimasauskiene, Alfa idėjos ir technologijos, projektni partner v projektu programa ERASMUS+ CRITHINK.

Zaključki

Predstavitev in primerjava različnih konceptov vzgojno-izobraževalnega dela s starejšimi ter dvig njihove sposobnosti kritičnega mišljenja je prinesla dodano vrednost projektu. Projektni partnerji iz Avstrije, Češke in Poljske so osredotočeni neposredno na tečaje kritičnega mišljenja. Obstaja jasno opredeljen koncept 'kritičnega mišljenja neposredno pri poučevanju vsebin. Tečaji iz Litve in Portugalske so bolj povezani z ustvarjalnostjo, ki je sposobnost tesno povezana s kritičnim mišljenjem. Pomeni, da mora vsak predmet, ki je osredotočen na ustvarjalnost, hkrati dvigovati sposobnost kritičnega mišljenja.

Zahvaljujoč različnim predlogom tečajev, ki so jih pripravile organizacije z ogromno izkušnjami, imamo:

- številni pogledi na izobraževanje starejših v kritičnem razmišljanju,

- jasne koncepte pouka,

- učno gradivo.

Reference:https://drive.google.com/drive/folders/1aYmnNQARK879FQXIpl5rm28Yl2t0Lsdv?usp=sharing

https://portal.abczdrowie.pl/koronawirus-fakty-i-mity-dotyczace-zagrozenia

https://www.gs1pl.org/dokumenty/branze/transport-spedycja-logistyka-tsl/257-raport-na-temat-branzy-kurierskiej/file

Domínguez, C. (2019). Nota Introdutória: Pensamento crítico no ensino superior: formação docente, práticas letivas e instrumento de avaliação, *Revista Lusófona de Educação, 44, 137-140 doi: 10.24140/issn.1645-7250.rle44.08*

Available at *file:///C:/Users/Antonio%20Fonseca/Downloads/6866-Texto%20do%20artigo-20108-1-10-20190819%20(2).pdf,* accessed on 20 June 2020.

Mesquita, M., Carvalho, M., Pereira, E., Puga, P., Azevedo, F. (2019). A Desinformação - Contexto Europeu e Nacional. *ERC—Entidade Reguladora para a Comunicação Social* Available at *https://www.parlamento.pt/Documents/2019/abril/desinformacao_contextoeuroeunacional-ERC-abril2019.pdf,* accessed on 20 June 2020

Posetti, J., Ireton, C., Wardle C., Derakhshan, H., Matthews, A., Abu-Fadil, M., Mantzarlis, A. (2019). Journalism, 'Fake News' and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training. *UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, Available at *https://en.unesco.org/fightfakenews, accessed on 20 June 2020*

http://www.hoaxsearch.com/

Dodatek

Denisa Zábránská

Kriticcno razmišljanje je pomembna veščina v sodobnem času

(objavljeno na platformi EPALE 3. februarja 2020)

kaj je kritično mišljenje?

Marsikdo misli, da je kritično mišljenje povezano s kritiko v pomenu besede za izražanje neodobravanja do nekoga ali nečesa, a gre prej za nekaj drugega. Beseda 'kritično' je povezana z grško besedo κριτικός (kritikós, "od ali za presojanje, sposoben razločevati"). Kritično mišljenje je veščina razmišljanja in sklepanja, pri kateri se misli ocenjujejo glede na njihovo jasnost, točnost, ustreznost in logičnost. Ne vključuje sprejemanja vseh argumentov in sklepov, ki se lahko pojavijo. Med tem postopkom je pomembno poiskati več informacij, se spraševati o njihovem viru in lastnih prepričanjih ter biti odprt za alternativne možnosti in dokaze, ki ne podpirajo naših najljubših mnenj.

Čeprav ima kolokacija 'kritično mišljenje' svoje korenine v sredini poznega 20. stoletja, lahko koncept in njegovo idejo zasledimo v staro Grčijo pred približno 2500 leti. Eden vodilnih kritičnih mislecev je bil Sokrat. Mnogi poznajo njegovo metodo spraševanja, včasih znano kot »sokratsko spraševanje«, ki je še vedno cenjena kot ena najboljših strategij poučevanja kritičnega mišljenja. Spodbujal je tudi pomen iskanja dokazov, preučevanja sklepanja in domnev ter analiziranja ne le tega, kar je bilo povedano, ampak tudi, kdo je to rekel in kako ustreza realnosti.

Na kratko, kritično mišljenje je samovodeno racionalno razmišljanje, ki poskuša sklepati na najvišji ravni kakovosti. Vključuje preverjanje lastnih mnenj in njihovo čiščenje egocentričnih nagnjenj. Pomembno je, da se poskušamo izogniti napakam v sklepanju, predsodkom, pristranskosti, izkrivljanju in drugim zmotam, ki jih povzroča človeška iracionalnost.

In katere so znane zmote? Veliko jih je in skupaj se imenujejo kognitivna pristranskost. Nekateri so splošni, pogostejši, kot potrditvena pristranskost, ki je nagnjenost k obdelavi in raje informacij, ki so skladne z obstoječimi prepričanji. Drugi so specifični, na primer učinek

Forerja, kar pomeni sprejemanje nejasnih in zelo splošnih opisov osebnosti kot edinstvenih in popolnoma ustreznih. Prav tako je vredno spomniti, da obstajajo argumentacijske zmote, ki se morda zdijo logične, v resnici pa niso.

Naš Erasmus+ projekt CriThink

Novembra 2020 smo na Portugalskem imeli prvo srečanje našega mednarodnega projekta Erasmus+ **CriThink** (www.crithing.eu), na katerem bomo delili naše najboljše prakse in razpravljali o drugih načinih poučevanja kritičnega mišljenja odraslih učencev. Ta projekt vključuje ljudi iz petih različnih evropskih držav in traja dve leti. Strokovnjaki za izobraževanje iz Češke, Poljske, Avstrije, Slovenije in Portugalske bodo sodelovali pri raziskovanju nove perspektive kritičnega mišljenja.

Veselimo se razprave in delitve našega razumevanja kritičnega mišljenja v naših državah, pa tudi vloge zgodovine, družbe itd. pri oblikovanju tega stališča. V to temo se bomo poglobili, da bi odkrili zanimive nove informacije in svoje pridobljeno znanje delili na naši spletni strani crithink.eu. Zato vas vse vabimo, da si preberete rezultate naše raziskave.

Primarna ciljna skupina projekta so starejši 55+, ki ne zmorejo ustrezno obdelati velike količine informacij, ki prihajajo z interneta. Sekundarna ciljna skupina so družine starejših, predvsem vnuki (majhni otroci), ki so zaradi percepcije v svetu tudi zelo ranljiva skupina.

In zakaj je pomembno usposobiti odrasle učeče na področju kritičnega mišljenja?

Nekateri so prepričani, da že znajo 'kritično razmišljati', ker imajo zdravo pamet. Lahko bi rekli, da je zdrava pamet prva stopnica na namišljenem stopnišču, pomembno pa je, da smo v stiku z realnostjo in še naprej razvijamo kritično mišljenje. Menimo, da je to dandanes pomembno, saj imamo dostop do ogromne količine informacij in moramo izbrati dobre vire.

(Vir: EPALE **https://epale.ec.europa.eu/en/content/critical-thinking-important-skill-our-time?fbclid=IwAR02UMI4GDucajWtiAh3NWMqiTENg-Wi_2YK8wZoqWe4-KMEgAiMXHprYY0**)

Mojca VUKOVIČ

ERASMUS + PROJEKT CRITHINK: LAŽNE NOVICE MED COVID-19 PANDEMIJO

(objavljeno na platformi EPALE 3. februarja 2020)

Projekt Erasmus+ CriThink, ki vključuje partnerje iz Češke, Portugalske, Poljske, Avstrije, Litve in Slovenije, obravnava temo kritičnega mišljenja. ko so partnerji med pandemijo Covid-19 opazili veliko lažnih novic v medijih, so se odločili izvesti nekaj raziskav na to temo in primerjati rezultate, pridobljene v različnih partnerskih državah. Rezultati so pokazali velik porast lažnih novic v vseh državah partnericah projekta, nekatere bomo predstavili v tem članku. V Avstriji je na primer v različnih skupinah Whatsapp krožilo veliko lažnih novic, ena od njih v obliki glasovnega sporočila, ki je trdilo, da dunajska univerza ljudem odsvetuje jemanje določenih protibolečinskih zdravil. Trditev so na univerzi zelo hitro zavrnili, a do takrat so novico že večkrat delili. Na Češkem je bila ena največjih lažnih novic, da IBUPROFEN (zdravilo proti bolečinam) poslabša potek bolezni. To informacijo sta že večkrat zanikala Državni urad za nadzor drog Češke republike (SUKL) in ministrstvo za zdravje. V Litvi je bilo med ljudmi veliko stresa in tesnobe ter veliko zavajajočih informacij glede širjenja virusa, učinkovitosti nošenja mask, stika z ljudmi itd. Veliko je bilo spornih informacij iz različne virov o učinkovitosti mask, še posebej, ker je država na začetku korona krize zaznala pomanjkanje mask, sporočilo vlade pa je bilo predvsem o pomenu umivanja rok. Kasneje je nošenje mask postalo obvezno, marsikomu pa se je bilo težko prilagoditi tej situaciji, saj so bili prej prepričani v povsem drugačen pristop. Na Portugalskem so odkrili veliko primerov lažnih novic, najbolj priljubljene so bile tiste o zdravljenju s termalno vodo, o tem, kako asimptomatski okuženi ne kontaminirajo drugih in kako so lahko okužene maske iz Kitajske in Indije. Bilo je veliko lažnih novic, ki so trdile, da je domači recept za aspirin, antibiotike in izhlapevanje evkaliptusa učinkovito zdravljenje. Podobne lažne novice so se pojavile tudi v Sloveniji, kjer je bilo zapisano, da lahko simptome Covid-19 odpravite v eni noči zgolj s pitjem skodelice kuhanega česna. Na Poljskem je bila lažna novica v zvezi s preprečevanjem okužbe pitje čistega alkohola. Vse zgoraj omenjene izjave so se izkazale za neutemeljene in zavajajoče. V Sloveniji je na primer veliko ljudi šokirala lažna novica, da se ameriška vojska pripravlja na invazijo na celotno Evropo, ki je bila zaradi virusa oslabljena. Resnica je bila, da je Nato izvajal obsežno vojaško vajo, ki je bila napovedana prejšnjega

oktobra. Na Poljskem je bilo veliko primerov lažnih novic o hišnih ljubljenčkih, internet pa je bil poln slik mačk in psov, ki so jih zapustili njihovi lastniki, ki so se bali, da bi se preko njih okužili s Covid-19. Svetovna zdravstvena organizacija je sporočila, da do zdaj niso našli nobenih znanstvenih dokazov, da bi se lahko hišni ljubljenčki, kot so mačke in psi, okužili z virusom, kar pomeni, da ga ne bi mogli prenesti na ljudi, vendar je bilo priporočljivo, da si umivamo roke po stiku z živaljo. Države so se v boju proti lažnim novicam odzvale različno. V Avstriji je vlada ustanovila "skupino za digitalno krizno upravljanje", ki je bila zadolžena za prepoznavanje in označevanje lažnih poročil o virusu Vorona. Samo v prvem tednu je bilo odkritih okoli 150 lažnih novic. Nekatere države imajo združenja, ki se ukvarjajo s ponarejeno uporabo. V Avstriji je na primer od leta 2011 na tem področju aktivno združenje za izobraževanje o zlorabah interneta – Mimikama. Na Portugalskem je bilo vzpostavljeno partnerstvo med DGS in redakcijo Polígrafo-SIC za boj proti problemu lažnih novic. Njegov glavni cilj je analizirati dejstva in ugotavljati verodostojnost informacij, ki krožijo med prebivalstvom, pri čemer se opira na zanesljive znanstvene informacije in novinarske arhive. V Sloveniji se nekateri portali trudijo odpraviti količino in učinek lažnih novic, med drugim tudi Center za raziskovalno novinarstvo v jadranski regiji in spletna stran https://neja.sta.si/, kjer lahko ljudje najdejo članke o lažnih novicah. Številne države so priznale pomen iskanja nasvetov pri tistih, ki so specializirani na tem znanstvenem področju. Na Poljskem je na primer dr. Paweł Grzesiowski, predsednik upravnega odbora Fundacije inštituta za preprečevanje okužb in strokovnjak za imunologijo in terapijo okužb, ki je v enem od svojih intervjujev podal ključne informacije o špekulacijah o tem, kako dolgo virus ostane prisoten, če je bil paket med pakiranjem na nek način okužen. Situacija z lažnimi novicami in njihovo preprečevanje se izboljšuje, a vseeno je treba veliko narediti, da bi ljudi izobrazili in informirali, kako prepoznati lažne novice in kako preveriti, ali so novice, ki jih berejo, verodostojne ali ne. Vir: https://epale.ec.europa.eu/en/blog/erasmus-project-crithink-fake-news-during-covid-19-pandemic)

Hana Čepová

Pregled knjig na temo kritičnega mišljenjas

(objavljeno na EPALE 11. marca 2021)

Leta 1995 je José Cardoso Pires utrpel možgansko kap. To mu je zaradi hude izgube spomina spremenilo življenje. To obdobje je označil za "belo smrt", zaradi česar je bil "tisti drugi jaz". Pričevanje, ki ga je napisal José Cardoso Pires - Počasen valček, je zelo pomemben razmislek o potrebi po spominu, da bi bili to, kar smo zdaj. Izguba spomina je enakovredna temu, da vsak od nas izgubi samega sebe. Brezno pozabe nas vrže v neobstoj, v odnos z razlaščenim svetom, ne da bi imeli za kaj čakati. Počasen valček zaznamuje proces okrevanja in se nanaša na počasnost, ki je potrebna za obnovitev spomina, in odvzem preveze za oči, ki nam onemogoča razumevanje vsakdanjega življenja. To, kar sem bil jaz, naredi "drugega jaz" in nam onemogoča, da bi "lovili" dojemanje resničnega. Vrnitev v življenje je odvisna od okrevanja spomina. Knjiga Joséja Cardosa Piresa nas opozarja na pomen spomina.

Zdaj se izkaže, da nas frenetični način življenja danes vodi skozi drugačen proces do izgube spomina. Ta nova patologija nas postavlja v kaotično situacijo izgube spomina, kot je poudaril José Cardoso Pires.

Svet se vrti z vrtoglavo hitrostjo in od nas zahteva enako hiter odziv. Hitri sistem je bolj vezan na samodejne in nezavedne odzive. Hitro razmišljanje se ne ozira v preteklost, ne upošteva zgodovine, nima časa za razmišljanje o njih. Zato menimo, da lahko Maffei (2018) močno prispeva. V tem smislu je kritično mišljenje lahko resnično kritično le, če je kritično pravočasno. Kritičnega mišljenja ni mogoče abstrahirati od časa. Razumljivost kritičnega mišljenja se mora razširiti v tok trajanja. Maffei (2019, str. 122) nam pove, da je gledanje povezano s hitrim razmišljanjem. Videti pomeni počasno razmišljanje. Vidi se z umom in ne z očmi. Vidimo z besedami zgodovine, ki so v našem spominu. Brez tega trpimo za prosopagnozijo. Kritično mišljenje postane dolžnost razuma samega.

Hitro razmišljajoči sistem je podvržen napakam. Počasen sistem je bolj zanesljiv. Maffei (2018, str.62) nam pravi, da ima »počasen sistem kompleksne mehanizme, ki zajemajo odnose med kortikalnim in subkortikalnim področjem, mehanizme, ki so še vedno večinoma neznani, ki vključujejo spomin, pozornost, voljo...« Po drugi strani počasen sistem vpliva na hitri sistem glede na modulacijo njegove hitrosti in projekcijo informacij.

Hitro razmišljanje se ne ozira v preteklost ali prihodnost, ne upošteva zgodovine, nima časa za razmišljanje o njih. Počasno razmišljanje je težka misel na prenašanje, ki vleče breme spomina, težo dvoma in negotovosti sklepanja (Mafesi, 2018, str.91). V tem smislu menimo,

da kritično mišljenje ne more pasti v napako izgube spomina, ki je lastna hitremu razmišljanju.

Z bolj didaktičnega vidika se sklicuje na Petra Cokana, ki predstavlja vodnik za razvoj intelektualnih veščin. Cokan pri svojem delu uporablja najsodobnejše metode in odkritja znanstvenikov ter lastne izkušnje, pridobljene s formalnim in neformalnim izobraževanjem.

Pri svojem osebnem in poklicnem delu uporablja kritično mišljenje (različne naloge).

Priročnik daje mladim možnost, da sebe in druge mlade naučijo kritičnega ravnanja in razmišljanja. Bralcu pomaga pridobiti širok pogled na področje kritičnega mišljenja in mu pomaga razlikovati med kritičnim mišljenjem in kritiko.

Branje priročnika bo bralcu pomagalo, da se seznani z veščinami kritičnega mišljenja. Pokriva področja, kot so ozaveščenost, analiza in vrednotenje informacij. Predstavlja osnovne strategije za uspešnejše učenje in kritično mišljenje, ki omogočajo učenje in razmišljanje na višji ravni ter posamezniku omogočajo jasnejše razmišljanje za učinkovitejše reševanje problemov.

Robert Cialdini pa hvali kritično mišljenje kot najširšo obliko mišljenja. V perspektivi te skupine je lahko vsaka vrsta samostojnega razmišljanja, ponovnega razmišljanja, medsistemskega razmišljanja, analize, sklepanja in primerjave virov oblika in/ali del kritičnega mišljenja.

Šteje se, da delo Roberta Cialdinija močno vpliva na kritično mišljenje. Ta referenca deluje v nasprotni smeri od perspektive, ki jo je predstavil Maffei. Nekako so hvaljene bližnjice, ker se moramo v življenju zelo hitro odločati. Šteje se, da je ta vrsta odziva v mnogih situacijah zelo pomembna, saj pridobimo čas za druge aktivnosti. Avtor opisuje 6 osnovnih pravil družbenega vpliva: vzajemnost, zavezanost in doslednost, družbeni dokaz, okus, avtoriteta, pomanjkanje. Vsa pravila so definirana in opisana v povezavi z našimi vsakdanjimi primeri in z znanstveno razlago socialne psihologije.

Priporočena knjiga je Factfullnes Hansa Roslinga, ker posodablja naše znanje in se bori proti predsodkom. Knjiga vsebuje kratek test, ki je pomagal mnogim ljudem. Poleg tega avtor v knjigi pohvali kritično mišljenje in pokaže dobre primere svojega življenja, ki so mu pomagali v nastali situaciji ali mu celo rešili življenje.

Knjiga je priporočljiva, ker je avtorju spremenila življenje. Knjiga ga je navdušila in dala občutek, da si prizadeva izboljšati sebe in svet.

Druga priporočena knjiga je Harry Potter, zabavna leposlovna knjiga. Šteje se za posebno, ker Harry na zelo preprost način razlaga številna načela znanosti in eksperimentov v knjigi.

Knjiga Stelle Cotrell, *Veščine kritičnega mišljenja*, ki je priznana kot vodilni strokovnjak za študijske veščine, služi kot bistven vodnik za študente vseh disciplin in ravni.

Izstopa 6. poglavje »Branje med vrsticami«. To poglavje ponuja priložnosti za prepoznavanje predpostavk, na katerih temeljijo argumenti, in prepoznavanje skritih predpostavk; Ocenite, kdaj je prepir verjeten in temelji na napačnih predpostavkah; Razumeti, kaj pomeni "implicitni argument" in prepoznati takšne argumente, ko se pojavijo; razumeti "označeno in konotirano", kaj pomeni. in jih znati prepoznati v prepiru.

Ta knjiga vključuje številne vaje za študente. Druga poglavja, ki se štejejo za zanimiva, so: Kaj sta kritično mišljenje in kritična refleksija.

(Material je obdelan: Brás José, Carmo António, Neves Maria, Ramilo Teresa, z univerze Lusofona,
vir:https://epale.ec.europa.eu/cs/node/169489?fbclid=IwAR2fxNx87AJVZoX0PtwNWTznOsjbHjRZrMWaLkDXVX_VfVR-7H6yJvBq74o)

Viri

Cialdini, R. *Influence: Science and Practice*. 4. izdaja
Cokan, P. *Manual Kritično razmišljanje: Priročnik za mladinske delavce (Critical thinking: A guide for youth workers*). Acedido em https://www.academia.edu/20203564/Kriti%C4%8Dno_razmi%C5%A1ljanje?email_work_card=view-paper em 2020/10/22.
Cottrell, S. *Critical Thinking Skills -Effective analysis, argumente and reflection*.Macmillan study skills.
Maffei, L. (2018). *Elogio da Lentidão*. Edições 70. Lisboa.
Pires, J. (1997). *De Profundis*, Valsa Lenta. Ed. Publicações D. Quixote. Lisboa.

Viri slik:

https://crithink.eu/

Handwriting Text Entrepreneur Loading, Jernej Furman prek Flickr

Truth, Nick Youngson CC BY-SA 3.0_prek Alpha Stock Images

Psychology, Nick Youngson CC BY-SA 3.0 prek Pix4free

https://pixabay.com/pl/vectors/m%c3%b3zg-innowacja-kreatywno%c5%9b%c4%87-4389724/

https://pixabay.com/pl/vectors/wy%c5%82udzanie-informacji-referencje-6573326/

Dokument je na voljo preko interneta, brezplačno in pod odprtimi licencami.